

ชยันต: รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม

Chainat: Provincial History, Social and Culture Photographical Model

จิรนนท์ เงินช้าง¹

Jiranan Ngcenchang

โสมสิต แพงสร้อย²

Kosit Phaengsoi

ไพรัช ติดยผาด²

Pairat Thidpad

Received: 01-07-2018

Revised: 06-09-2018

Accepted: 14-09-2018

บทคัดย่อ

จังหวัดชัยนาทยังไม่มีรูปแบบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนาจังหวัดเป็นการเฉพาะ การวิจัยนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาจังหวัด โดยการศึกษาภาพถ่ายในอดีต ศึกษาและเปรียบเทียบการบันทึกภาพในอดีตและปัจจุบัน และศึกษารูปแบบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาจังหวัดตามลำดับ ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวม ภาพถ่ายและข้อมูลเกี่ยวกับภาพจากส่วนราชการและชุมชนที่มีภาพร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัด ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นหัวหน้าส่วนราชการในจังหวัดที่เกี่ยวข้องและภูมิปัญญาการบันทึกภาพจำนวน 15 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการบันทึกภาพและช่างภาพจำนวน 45 คน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไปเป็นเด็ก เยาวชนและผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาจังหวัดจำนวน 45 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพแบบอุปมัย

ผลการวิจัยพบว่า ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีต เป็นภาพถ่ายที่ตั้งเมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และภาพถ่ายกิจกรรม พิธีกรรม และสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวชัยนาท ที่สะท้อนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทได้ค่อนข้างสมบูรณ์ว่า เดิมเป็นที่ตั้งชุมชนโบราณสมัยทวารวดี เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรขอมสมัยลพบุรี เป็นเมืองหน้าด่านทางใต้สมัยสุโขทัย เป็นเมืองลูกหลวงในสมัยอยุธยา เป็นเมืองกันทัพพม่าในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น และเป็นจังหวัดชัยนาทหลังจากการ

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Student in Doctor of Philosophy in Cultural Science Program, Cultural Science Faculty, MSU

² คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Cultural Science Faculty, MSU

เปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 จนปัจจุบันจึงเป็นแหล่งอารยธรรมทับซ้อนกันหลายยุคหลายสมัยกว่า 1,000 ปี มีการสืบทอดความเชื่อเรื่องผี ลัทธิพราหมณ์ฮินดูและพุทธศาสนาโดยลำดับ

ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบันมีข้อมูลการบันทึกคล้ายคลึงกันแต่แตกต่างกันที่เทคนิควิธี คุณค่าและคุณภาพของภาพ ภาพถ่ายทั้งในอดีตและปัจจุบันมีจุดด้อยที่ไม่มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ ขาดการดูแลรักษาและการจัดการที่ดี ขาดการสร้างสรรคในการบันทึกเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาจังหวัดในภาพรวม

รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาจังหวัด เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic Model) ประกอบด้วย 4 เป้าหมายการบันทึก คือภาพเพียงพอ มีคุณภาพ มีการจัดเก็บและการใช้อย่างเป็นระบบ และมีการจัดการที่ดี บันทึกภาพใน 3 แนวทาง โดยบันทึก

ภาพทางประวัติศาสตร์แบบมุ่งเน้นสาระ คุณค่าและเทคนิคแบบผสมผสาน บันทึกภาพทางสังคมและวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นอัตลักษณ์ สร้างสรรค์ใช้เทคนิคเฉพาะ และจัดการภาพเพื่อการใช้ประโยชน์ ภายใต้ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ คือความร่วมมือของชาวชัยนาท การจัดการความรู้ การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และมีกลไกการจัดการที่ดี

คำสำคัญ: รูปแบบการบันทึกภาพ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม จังหวัดชัยนาท

Abstract

Chainat was empirically in short of creative and value added historical, social and cultural photography for the provincial development. So, the aims of this research were: to study and compare historical, social and cultural (HSC) photographs of Chainat in the past and in the present and to study appropriate Chainat's photographic model for provincial HSC data collection. The study applied in qualitative research. Pictures and related data were collected for the study in 6 historical districts of Chainat. The informants were key informant group with 15 related government office directors and photography local wisdoms, casual informant group with 45 responsive government officers and local photographers and general informant group with 45 school students and photograph users. Data were collected by means of interview, observation, focus group discussion, work shop and analyzed by analytic induction method.

The research results showed that: HSC photographs of Chainat in the past were the photographs of ancient community sites, historic sites, artifacts, activities, ritual and ancient community performances. The photographs implied completed that Chainat was an ancient community site in Tawarawdee period, a part of Khom Kindom in Lopburi period, a border town of Sukhothai, a principality town of Ayuthaya, a Burmese frontier border in Thonburi and Ratanakosin period and Chainat Province after Siam Transliteration in 2475 B.E. until nowadays that was the overlapping civilization of different periods for more than a thousand years and the people respectively inherited their belief of ghost, Hinduism and Buddhism.

The photographs of Chainat in the past and in the present day were similar in historical and cultural collected data but different in taking photograph technique, photographs' value and quality. Both have the same weak point of unclear objectives, low technique, photographs' value and quality and also lack of good caring, good management. There were also lack of HSC photography value added and creative in photograph taking, and photograph utilizing for the city development.

Chainat's Provincial History, Social and Culture Photographical Model (HSCM), which is appropriate is a semantic model, describing special systematic and suitable methods of photography for provincial HSC data collection. The model composes of 4 goals: adequate photographs, quality photographs, good caring and good management. 3 methods of HSC photography: Taking historical photograph based on historical data, value added and integrated technique; Taking social and cultural photograph based on social and cultural identity, creativity and Good photographs management and usage. The methods will be success by mean of stakeholders' supporting, photography KM, using modern and appropriate technique and tools and good management mechanism.

Keywords: Photographical Model, History, Social and Culture Data, Chainat Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ได้ใช้ภาพในการบันทึกบอกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมของตนมายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการวาดภาพลงบนผนังถ้ำ (Cave Painting) ของมนุษย์โครมันยอง (Cro-Magnon) (รัฐ จันทรเดช, 2522, น. 53) และพัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์ มนุษย์รู้จักการใช้ภาพในการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างกันและกันได้ก่อนการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน และเมื่อมาเมื่อมีการใช้ภาษาในการสื่อสารแล้วก็ยังใช้ภาพเป็นสื่อสำคัญในการสื่อสาร ด้วยภาพสามารถบันทึกข้อมูลได้มากกว่าสื่อใด ๆ ภาพถ่ายจึงเป็นสื่อสากล เป็นภาษาเก่าแก่ที่มีความหมาย เป็นสื่อที่ทุกคนเข้าใจ และเป็นกระบอกแห่งชีวิต ปัจจุบัน “ภาพ” เป็นสิ่งที่ปรากฏทั่วไปรายรอบตัวเรา เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและเป็นวัฒนธรรมทางสายตา (Visual Culture) ที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบัน (สมเกียรติ ตั้งนโม. 2546, น.12) นอกจากจะมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์และเป็นสื่อแสดงความรู้สึนึกคิดของมนุษย์แล้ว ภาพถ่ายยังเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ ในอดีตมนุษย์เราเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมจากภาพเขียน ภาพวาดและการภาพแกะสลักเท่านั้น จนเมื่อมีพัฒนาการทางเทคโนโลยีการถ่ายภาพจึงมีการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมไว้เพื่อการศึกษาและการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนามากขึ้นโดยลำดับจนปัจจุบัน โดยที่ลักษณะข้อมูลความรู้ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมมีธรรมชาติและลักษณะแตกต่างจากความรู้โดยทั่วไป การบันทึกภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมจึงต้องใช้วิธีการเฉพาะ จึงจะช่วยให้สามารถบันทึกและสื่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย จึงต้องมีแบบบันทึกภาพเฉพาะที่เหมาะสมทั้งในมิติของเนื้อหาสาระที่เป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม มิติของเทคนิควิธีการบันทึกซึ่งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมิติของการสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาได้มากกว่าการสื่อสาร

จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางของไทย มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมมายาวนาน ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพด้านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน เป็นหนึ่งในสี่ยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาจังหวัด (สำนักงานจังหวัดชัยนาท, 2560, น. 41-45) โดยเน้นการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และบริการที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดจึงมีความสำคัญในระดับสูงยิ่งในการพัฒนา ผู้ศึกษาได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการบันทึกภาพและภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทที่ผ่านมา พบว่าจังหวัดชัยนาทยังไม่มีแนวทางในการบันทึกและการจัดเก็บภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมไว้ใช้เป็นฐานข้อมูลภาพถ่ายเพื่อการศึกษา การท่องเที่ยว การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และยังไม่มีการศึกษารูปแบบการบันทึกภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนา และการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมที่จะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาจังหวัด ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ชัยนาท: รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทาง ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อศึกษาภาพภาพรวมของภาพถ่ายในอดีตเปรียบเทียบกับภาพถ่ายในอดีตและปัจจุบันและเสนอแนวทางการพัฒนาการบันทึกภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เป็นฐานข้อมูลเพื่อการศึกษา การท่องเที่ยว และการสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาจังหวัดในภาพรวมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีต
2. เพื่อเปรียบเทียบภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท ในอดีตและปัจจุบัน

3. เพื่อศึกษารูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทที่เหมาะสมในปัจจุบัน

นิยามศัพท์

รูปแบบการบันทึกภาพ หมายถึง แบบวิธีการในการบันทึก การเก็บรักษาและวิธีการจัดการเพื่อใช้ประโยชน์ของภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมที่เหมาะสมของจังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ เป้าหมาย วิธีการ และเงื่อนไขความสำเร็จของการบันทึกภาพ

การจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม หมายถึง วิธีการในการถ่ายภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลหลักฐาน เหตุการณ์ กิจกรรมทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมไว้เป็นหลักฐานและเป็นสื่อในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมและการบันทึกภาพให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาจังหวัดของจังหวัดชัยนาท

การศึกษาภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีต หมายถึง การศึกษาภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีตที่มีการบันทึกมาแล้วมากกว่า 5 ปี เกี่ยวกับแหล่งที่มา สารเนื้อหา วิธีการบันทึก และจุดเด่นด้อยของภาพ

การเปรียบเทียบภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบัน หมายถึง การเปรียบเทียบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีตที่มีการบันทึกมาแล้วมากกว่า 5 ปี กับการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในปัจจุบันเกี่ยวกับแหล่งที่มา สารเนื้อหา วิธีการบันทึก และจุดเด่นด้อยของภาพ

วิธีการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ในพื้นที่ 6 อำเภอ เป้าหมายที่มีภาพถ่ายและร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยนาท กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key

Informants) เป็นหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการบันทึกภาพและภูมิปัญญาทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในจังหวัด จำนวน 15 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม จำนวน 35 คน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) ที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากภาพถ่าย จำนวน 35 คน ดำเนินการใน 4 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวมและประมวลภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมจากส่วนราชการและแหล่งภาพเอกชนในจังหวัดที่เกี่ยวข้องโดยการสอบถามผู้รู้และรวบรวมภาพด้วยตนเอง ขั้นที่ 2 ขั้นศึกษาภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีต เกี่ยวกับแหล่งภาพ สาร เทคนิคการบันทึกและจุดเด่น-ด้อยของภาพ โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีต-ปัจจุบันและศึกษาแนวทางการพัฒนาการบันทึก โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม และขั้นที่ 4 ขั้นกำหนดและประเมินรูปแบบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท โดยการประชุมปฏิบัติการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่มและแบบปฏิบัติการที่พัฒนาขึ้นใช้เป็นการเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพแบบอุปมัย (Analytic Induction) สร้างข้อสรุปเกี่ยวกับภาพในอดีต เปรียบเทียบภาพในอดีต-ปัจจุบัน และกำหนดและตรวจสอบรูปแบบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท ตามลำดับ พร้อมกับตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิคแบบสามเส้าและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามลำดับ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีตที่คัดสรรเพื่อการศึกษาเป็นภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์จำแนกตามร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุค เป็นภาพถ่ายที่ตั้งเมือง

โบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และภาพถ่ายกิจกรรม พิธีกรรม และสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นลักษณะสำคัญทางความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวชัยนาท เป็นภาพจาก 2 แหล่งภาพคือ ส่วนราชการและแหล่งภาพเอกชน ทั้งในรูปของภาพถ่ายและภาพในเอกสารและสื่อต่าง ๆ ภาพสะท้อนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทว่าเดิมเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณสมัยทวารวดี เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรขอมสมัยลพบุรี เป็นเมืองชัยนาทเมืองหน้าด่านทางใต้ในสมัยสุโขทัย เป็นเมืองลูกหลวงในสมัยของอยุธยา เป็นเมืองกันทัพพม่าในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น และจังหวัดชัยนาทหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนปัจจุบัน เป็นแหล่งอารยธรรมซ้อนทับกันหลายยุคหลายสมัย กว่า 1,000 ปี มีสภาพสังคมคล้ายกับเมืองหลัก มีการสืบทอดความเชื่อเรื่องผี ลัทธิพรหมณ์ฮินดู พุทธศาสนาเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์ พุทธศาสนาแบบเถวณิยม และพุทธศาสนาแบบเถรวาส ตามลำดับ มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องผีและเทวดา มีประเพณีเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาและประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่เฉพาะของจังหวัดและมีวิถีชีวิตตามแบบชุมชนลุ่มน้ำภาคกลาง

2. เปรียบเทียบภาพทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีตและปัจจุบัน ภาพถ่ายมีความเหมือนกันในด้านสาระเนื้อหาการบันทึก มีความต่างที่เทคนิควิธี คุณค่าและคุณภาพของภาพ และมีจุดด้อยที่เหมือนกันคือความไม่ชัดเจนในวัตถุประสงค์ เทคนิควิธีการในการบันทึก คุณภาพและคุณค่าของภาพ การดูแลรักษา การใช้ประโยชน์และการจัดการที่ดี ยังไม่มีคลังภาพเพื่อการศึกษา การพัฒนา และการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาจังหวัดเป็นการเฉพาะ รวมทั้งขาดการสร้างคุณค่าสร้างสรรค์ สร้างความเป็นเลิศในการบันทึก การเก็บรักษา และการใช้ประโยชน์จากภาพในองค์กรรวม การพัฒนาการบันทึกภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม จึงต้องพัฒนาทั้งเทคนิควิธีการในการบันทึก การเก็บรักษา การใช้ประโยชน์ ควบคู่กับการจัดการที่ดี ที่สอดคล้องกับความต้องการและการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาจังหวัด

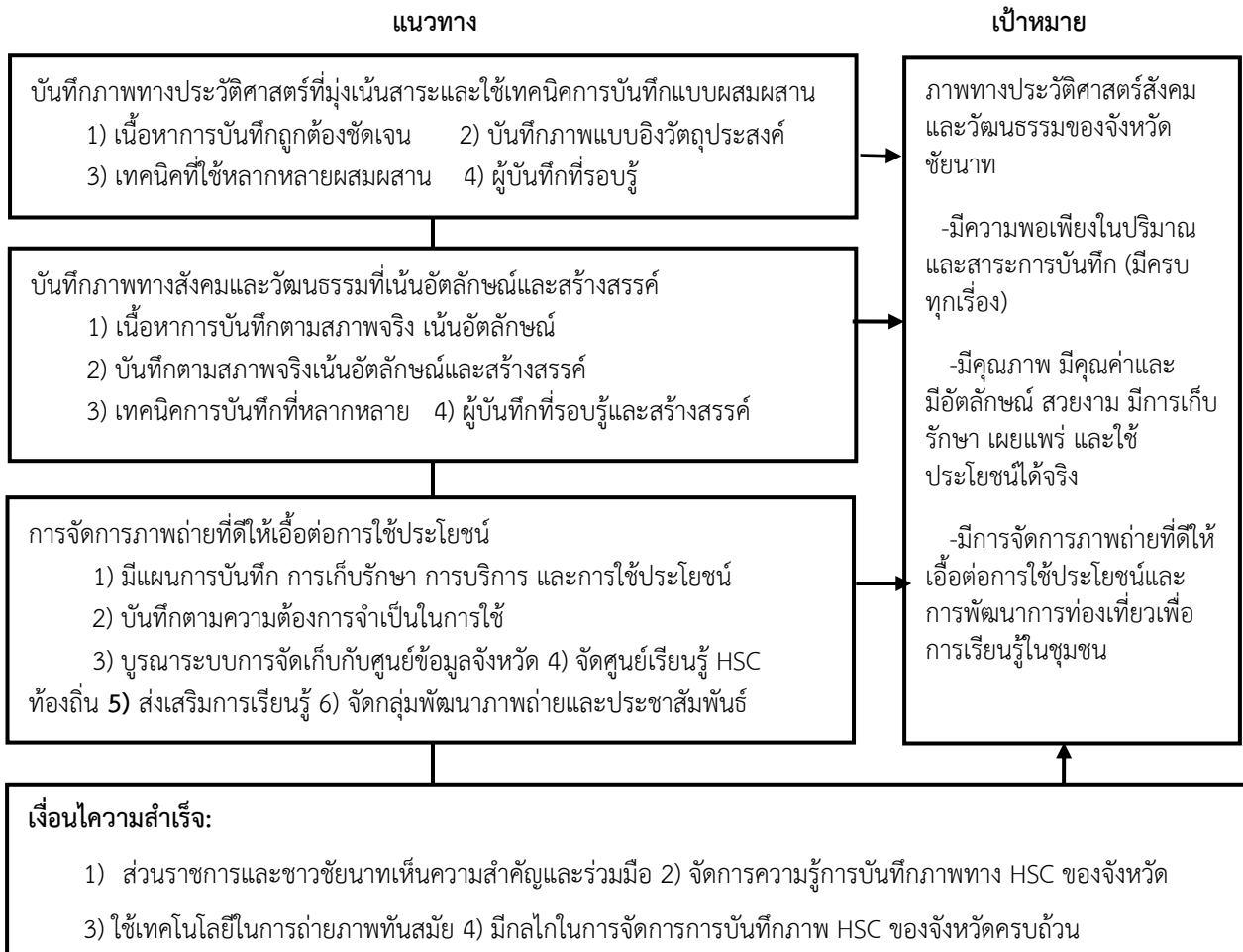
3. รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท (Chainat's Provincial History, Social and Culture Photographical Model: HSCM) เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic Model) อธิบายวิธีการในการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทเป็นการเฉพาะ พัฒนาจากภูมิปัญญาการบันทึกภาพ แนวทางและความต้องการภาพถ่ายของผู้เกี่ยวข้อง เหมาะสมกับบริบทการบันทึกภาพของจังหวัด และเป็นไปได้ ใช้เป็นตัวแบบในการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมระดับจังหวัด ประกอบด้วยเป้าหมายที่คาดหวัง คือ 1) มีภาพถ่ายที่เพียงพอ ครบถ้วน เอื้อต่อการศึกษาและการใช้ประโยชน์ 2) มีภาพถ่ายมีคุณภาพ บันทึกข้อมูลได้ครบถ้วน ถูกต้อง ตรงกับสภาพจริง มีคุณค่าและมีจุดขาย และใช้ประโยชน์ได้จริง 3) มีการจัดเก็บและการใช้ภาพอย่างเป็นระบบ และ 4) มีการบริหารจัดการที่ดีและมีกลไกการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

4. แนวทางการบันทึก คือ 1) บันทึกภาพทางประวัติศาสตร์แบบมุ่งเน้นสาระและใช้เทคนิคการบันทึกแบบผสมผสาน โดยบันทึกใน 4 จุดเน้น คือ เนื้อหาการบันทึกถูกต้องและชัดเจน บันทึกแบบอิงวัตถุประสงค์ ใช้เทคนิคการบันทึกแบบผสมผสาน และผู้บันทึกต้องเป็นผู้รอบรู้สาระที่จะบันทึกเป็นอย่างดี 2) บันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมแบบเน้นอัตลักษณ์และสร้างสรรค์ ใน 4 จุดเน้น คือเนื้อหาการบันทึกตามสภาพจริง บันทึกแบบเน้นอัตลักษณ์และสร้างสรรค์ ใช้เทคนิคเฉพาะตามวัตถุประสงค์ และผู้บันทึกต้องเป็นผู้รอบรู้ในเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของสังคมและวัฒนธรรม และ 3) การจัดการที่ดี มีการจัดการภาพถ่ายที่ดี เอื้อต่อการใช้ประโยชน์และการพัฒนาจังหวัด ภาพที่บันทึกมีการจัดเก็บและดูแลรักษาอย่างเป็นระบบ มีกลไกนำไปสู่การใช้ประโยชน์และการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในชุมชนตามยุทธศาสตร์จังหวัด

5. เงื่อนไขความสำเร็จ คือ ต้องดำเนินการภายใต้เงื่อนไขความร่วมมือของส่วนราชการและชาวชัยนาท การจัดการความรู้เกี่ยวกับการบันทึกภาพ การใช้เทคโนโลยีใน

การถ่ายภาพที่ทันสมัย และมีกลไกเฉพาะในการจัดการการ
บันทึกภาพและการใช้ภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและ
วัฒนธรรมของจังหวัด

รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท

อภิปรายผล

การศึกษาภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีตเป็นการศึกษาภูมิปัญญาการบันทึกภาพที่ผ่านมาเกี่ยวกับแหล่งภาพ สาระของภาพ วิธีการบันทึกและจุดเด่นจุดด้อยของภาพ การเปรียบเทียบภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีต-ปัจจุบันเป็นการเปรียบเทียบภูมิปัญญาการบันทึกภาพในอดีตกับปัจจุบันเกี่ยวกับแหล่งภาพ สาระของภาพ วิธีการบันทึกและจุดเด่นจุดด้อยของภาพรวมเพื่อให้เห็นแนวทางการพัฒนาการบันทึกภาพที่มีคุณภาพและสร้างสรรค์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่

ถูกต้องและใช้ภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาจังหวัดเป็นสำคัญ แยกศึกษาเป็นภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุค ที่เน้นที่คุณค่า (ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์) จำแนกตามยุคทางประวัติศาสตร์ที่เกิดในเมืองชัยนาท สมัยทวารวดี ลพบุรี สุโขทัย อยุธยา และธนบุรี-รัตนโกสินทร์ ส่วนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมจะเน้นทั้งคุณค่า ความเป็นจริงและความเป็นเลิศของภาพและการสร้างสรรค์ โดยไม่ทำลายคุณค่าของประเพณีที่มีอยู่ จำแนกตามโครงสร้างทางวัฒนธรรม 3 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มศาสนา คติและความเชื่อ

กลุ่มจารีต ประเพณี และกลุ่มวิถีชีวิต โดยภาพถ่ายในอดีตคือภาพที่มีการบันทึกมาแล้วมากกว่า 5 ปี โดยให้ความสำคัญช่วงเวลาการบันทึกที่ยาวนานที่หาได้เป็นสำคัญ ส่วนภาพถ่ายในปัจจุบันนับอายุการบันทึก ไม่เกิน 5 ปีโดยยึดภาพการบันทึกที่ใหม่สุดในสถานที่ สิ่งของหรือกิจกรรมเดียวกันเพื่อการเทียบเคียงเป็นสำคัญ มีข้ออภิปรายเพิ่มเติมดังนี้

1. ผลการศึกษาพบว่าภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบันที่คัดสรรเพื่อการศึกษาและเปรียบเทียบ 230 ภาพ จัดเป็นกลุ่มภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์จำแนกตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุค และภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมจำแนกเป็นกลุ่มความเชื่อ กลุ่มประเพณีและกลุ่มวิถีชีวิต ภาพในอดีตส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายที่ตั้งเมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และภาพถ่ายกิจกรรม พิธีกรรม และสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นลักษณะสำคัญทางความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวชัยนาท จาก 3 แหล่งภาพสำคัญคือ แหล่งหน่วยงานราชการ แหล่งเอกสารและสื่อและแหล่งภาพเอกชน ภาพสะท้อนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทว่าได้สมบูรณ์ มีพัฒนาการบันทึกตามพัฒนาการถ่ายภาพในประเทศไทย โดยภาพถ่ายกลุ่มแรกที่พบ คือภาพการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระบิดาแห่งการบันทึกภาพของไทย และกลุ่มที่ 2 เป็นภาพถ่ายที่บันทึกเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทเป็นการเฉพาะ ลักษณะการบันทึกเป็นการบันทึกพื้นฐาน แบบการบันทึกภาพทั่วทัศน์ ที่บันทึกได้ง่าย สะดวก ถ่ายได้ทุกคน ทุกอย่าง และทุกแห่งที่มีโอกาส เพียงเพื่อการเก็บภาพไว้เป็นที่ระลึกเท่านั้น เนื่องจากมีเครื่องมืออุปกรณ์การบันทึกยุ่งยาก สอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา ชำนาญป่า (2553, น. 1) ที่ศึกษาภาพถ่ายที่ใช้ในงานประวัติศาสตร์ ศิลปะ ที่พบว่า ภาพถ่ายในอดีตมีข้อจำกัดในเรื่องของอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่ พกพาไม่สะดวก และราคาแพง จึงทำให้การถ่ายภาพเพื่อนำมาใช้ในการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะยังคงทำกันได้น้อย ภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตมีการบันทึกทั้งเพื่อเป็นเป็นที่ระลึก

ไม่ได้เน้นการสร้างคุณค่า อัตลักษณ์ การสร้างสรรค์และสร้างความเป็นเลิศในการบันทึกเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของภาพ การสะท้อนภาพทางประวัติศาสตร์ของชัยนาทเดิมเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณ เป็นแหล่งอารยธรรมซ้อนทับกันหลายยุคหลายสมัย เป็นการสะท้อนภาพที่อิงพื้นฐานความรู้ของกลุ่มผู้ศึกษาและความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทเป็นสำคัญ

2. ผลการเปรียบเทียบภาพถ่ายอดีต-ปัจจุบันพบว่าภาพมีความเหมือนกันในด้านสาระเนื้อหาการบันทึกมีความต่างที่เทคนิควิธี คุณค่าและคุณภาพของภาพ และมีจุดด้อยที่เหมือนกันคือความไม่ชัดเจนในวัตถุประสงค์ เทคนิควิธีในการการบันทึก คุณภาพและคุณค่าของภาพ การดูแลรักษา การใช้ประโยชน์และการจัดการที่ดี และการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาจังหวัดเป็นการเฉพาะ มีข้ออภิปรายเพิ่มเติมคือ ภาพทางประวัติศาสตร์ อดีตและปัจจุบันมีส่วนที่เหมือนกันคือต้องการบันทึกเนื้อหาสาระที่สะท้อนข้อมูลจริงทางประวัติศาสตร์และแหล่งภาพภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ปัจจุบันมีการถ่ายภาพด้วยวิธีการที่ทันสมัยมากขึ้น และหลากหลาย ภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมบันทึกเพียงเพื่อเป็นที่ระลึก ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการถ่ายภาพ ไม่เน้นการสร้างคุณค่า การสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์เชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาจังหวัด มีจุดด้อยที่เหมือนกันคือยังขาดวัตถุประสงค์ของการบันทึกที่ชัดเจน การพัฒนาการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์จึงต้องเน้นวัตถุประสงค์ ใช้เทคนิคการบันทึกแบบผสมผสานเพื่อให้สามารถสะท้อนข้อมูลที่เป็นจริงได้มากที่สุด ส่วนการพัฒนาภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมต้องมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ ใช้เทคนิคการบันทึกเฉพาะและทันสมัย ผู้บันทึกต้องรอบรู้ข้อมูลที่จะบันทึก มีการจัดการที่ดี ที่สอดคล้องกับความต้องการและการใช้เพื่อการพัฒนาจังหวัด

3. รูปแบบ HSCM เป็นรูปแบบเฉพาะในการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท มีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนคือ เป้าหมาย ส่วนแนวทางและเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีเป้าหมายที่จะมีภาพที่พอเพียง บันทึกข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์

มีคุณภาพและสร้างสรรค์ และการจัดการที่ดีในการนำไปใช้ประโยชน์ ส่วนแนวทางหรือวิธีการในการบันทึก ภาพทางประวัติศาสตร์ เน้นข้อมูลการบันทึกถูกต้องชัดเจน อิงวัตถุประสงค์ ใช้เทคนิคที่ผสมผสานและต้องใช้ผู้บันทึกที่รอบรู้ ภายใต้เงื่อนไขความร่วมมือ การจัดการความรู้ ใช้เทคนิคการบันทึกทันสมัยและมีกลไกที่ดีในการจัดการ สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อความหมายด้วยภาพที่เชื่อว่า ภาพหนึ่งภาพสามารถแทนคำพูดได้นับหมื่นนับแสนคำ ภาพทุกภาพที่ถูกถ่ายทอดออกมานั้นจะสามารถสื่อความหมายแทนตัวผู้ส่งสาร ทั้งเรื่องราว ประสบการณ์ รูปทรง พื้นผิว บรรยากาศ แม้กระทั่งอารมณ์ ภาพที่ดีต้องมีวัตถุประสงค์ มีการจัดองค์ประกอบดี (Good Composition) สื่อความหมายได้ชัดเจน (Clear Communication) มีสีที่เห็นได้จริงจัง (Effective Color) และมีความตัดกันและคมชัด (Good Contrast and Sharpness) สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) ที่เป็นกระบวนการคัดเลือก การยอมรับ การสร้างค่านิยม และเผยแพร่ค่านิยมการบันทึกภาพเชิงอนุรักษ์และสร้างสรรค์ ในทำนองเดียวกันการบันทึกภาพทางสังคมและวัฒนธรรมแบบสร้างสรรค์และสร้างจุดขาย โดยการบันทึกตามสภาพจริง สร้างสรรค์ สร้างคุณค่าและจุดขาย สร้างคุณค่าและความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณ์ ทองเลิศ และคณะ (2547, น.2) ที่ศึกษา “เกณฑ์การประเมินคุณค่าผลงานภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ พบว่าเกณฑ์การประเมินคุณค่าผลงานภาพถ่ายเชิงวารสารคดีที่เป็นที่ยอมรับ การบันทึกภาพมีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากกว่าการสื่อสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ต่อสิต กลีบบัว (2553, น. 1) ที่ศึกษาเรื่องการเมืองในการถ่ายภาพท่องเที่ยว: การครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรม พบว่า การถ่ายภาพและภาพถ่ายท่องเที่ยวมิใช่เพียงรูปแบบการสื่อสาร และสอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ที่ยอมรับการปรับตัวของการบันทึกภาพที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยมีพื้นฐานสำคัญ คือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างสังคม และลักษณะสภาพแวดล้อมธรรมชาติเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

รูปแบบ HSCM เป็นรูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทเป็นการเฉพาะ มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ (1) จังหวัดชัยนาทควรใช้รูปแบบนี้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการบันทึกภาพเพื่อการพัฒนาตามยุทธศาสตร์จังหวัด จัดคลังภาพและการใช้ภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาจังหวัดเชิงอนุรักษ์ สร้างคุณค่า สร้างสรรค์ สู่ความเป็นเลิศ เผยแพร่จัดการความรู้การบันทึกภาพการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์จากภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม และกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบ ระบบงาน ทีมงานและเครือข่ายพัฒนาทักษะและสร้างค่านิยมการบันทึกภาพเชิงอนุรักษ์ สร้างคุณค่าและสร้างสรรค์ของจังหวัดและสนับสนุนการระดมสรรพกำลัง ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีในการจัดและบริหารแหล่งเรียนรู้ และคลังภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัด (2) กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาท ควรกำหนดนโยบายการจัดศูนย์ข้อมูลและคลังภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัดและท้องถิ่นที่สอดคล้องกันเพื่อการพัฒนาจังหวัด

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (1) วิจัยปฏิบัติการการใช้รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ (2) วิจัยพัฒนารูปแบบการจัดศูนย์ข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมระดับจังหวัดในลักษณะการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการนำรูปแบบไปใช้และการประเมินรูปแบบ (3) วิจัยเชิงประเมินศึกษาความพร้อมของจังหวัดในการจัดแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัด และระดับหน่วยจัด ในท้องถิ่น และ 4) ศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับเทคนิคการบันทึกภาพ การสร้างคุณค่าและ

คุณภาพของภาพถ่ายการสร้างความเป็นเลิศในการบันทึก ภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมในระดับจังหวัด
การดูแลรักษา การจัดการ และการใช้ประโยชน์จาก

บรรณานุกรม

- กฤษณ์ ทองเลิศ และคณะ. (2547). *เกณฑ์การประเมินคุณค่าผลงานภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ของนักศึกษาในมุมมองของผู้เรียนถ่ายภาพเชิงวารสารศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ต่อสิต กลีบบัว. (2553). *การเมืองในการถ่ายภาพท่องเที่ยว: การครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรม*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- นิตยา ชำนาญป่า. (2553). *ภาพถ่ายกับงานประวัติศาสตร์ศิลปะ (การค้นคว้าอิสระ ศีษาสาตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- รัฐ จันทร์เดช. (2855). *ประวัติศาสตร์ศิลป์*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2546). *การวิจัยวัฒนธรรมทางสายตา*. เชียงใหม่: โครงการงานวิจัยศิลปะตามโครงการสนับสนุนการวิจัยคณะวิจิตรศิลป์.
- สำนักงานจังหวัดชัยนาท. (2556). *ข้อมูลทั่วไปจังหวัดชัยนาท ปี 2556*. ชัยนาท: กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร.